

GLORIA LISÉ

Avukat, profesör, müzisyen ve yazar. 1961 yılında Arjantin'in kuzeyindeki Salta bölgesinde doğan Lisé, Isabel Martínez de Perón hükümetine yapılan darbe sonrası askeri cunta iktidara geldiği sırada 15 yaşındaydı. Lisé'nin, babasının hayatını anlattığı *Con los Pies en el Escenario* adlı başka bir kitabı daha vardır. Şu an Salta Üniversitesi'nde profesörlük ve üniversite avukatlığı yapan Lisé kocası ve çocukları ile Arjantin'de yaşamaktadır.

Ayrıntı: 1299
Edebiyat Dizisi: 241

Şafakta Ayrılık
Arjantin'in Kirli Savaşı'na Dair Bir Roman
Gloria Lisé

Kitabın Özgün Adı
Departing at Dawn
A Novel of Argentina's Dirty War

İngilizceden Çeviren
Sevda Deniz Karali

Yayıma Hazırlayan
Handegül Demirhan

Son Okuma
Hazal Uzuner

Originally published in the English language under the title
Departing at Dawn Copyright ©2005 by Gloria Lisé
No part of this book may be reproduced, in any form without written
permission from the publisher.
Published by arrangement with The Feminist Press via AnatoliaLit Agency

Türkçe yayım hakları AnatoliaLit Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafi
Patricio Suarez / Eye Em / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Deren Matbaacılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.
Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. No: 9/Z
Merkez Köyü / Merkez Bucağı / Beylikdüzü / İstanbul
Tel.: (0212) 875 48 86-87 Fax: (0212) 875 48 88
Sertifika No.: 34011

Birinci Basım: Nisan 2019

Baskı Adedi 2000

ISBN 978-605-314-373-4
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

Gloria Lisé
Şafakta Ayrılık
Arjantin'in Kirli Savaşı'na Dair Bir Roman

EDEBİYAT DİZİSİ SON ÇIKAN KİTAPLAR

BİR SON DUYGUSU / *Julian Barnes*

HAYAT DÜZEYLERİ / *Julian Barnes*

MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK / *Wilhelm Genazino*

KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR / *Mario Benedetti*

GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK YÜRÜRÜZ / *Daniel Alarcon*

BİR BUĞDAY TANESİ / *Ngũgĩ wa Thiong'o*

İSTİSNA / *Christian Jungersen*

ORBİTOR / *Mircea Cărtărescu*

KAYBOLUYORSUN / *Christian Jungersen*

İÇERDEKİLER / *Victor Serge*

TİBET ŞEFTALİ TURTASI / *Tom Robbins*

BAHAR / *Sabine Adatepe*

CHE'NİN BİRLİĞİ / *Carlos Gamerro*

EFENDİNİN GÜZELİ / *Albert Cohen*

FRANSIZ SAVAŞ SANATI / *Alexis Jenni*

ARADAKİ NEHİR / *Ngũgĩ wa Thiong'o*

BEDENİN GÜNCEŞİ / *Daniel Pennac*

ZAMANIN GÜRÜLTÜSÜ / *Julian Barnes*

ORBİTOR Göz Kamaştırıcı / *Mircea Cărtărescu*

KIRAÇ GÖKYÜZÜ / *E. E. Sule*

DENİZ DENİZ / *Iris Murdoch*

BAŞLAMA YERİ / *Ursula K. Le Guin*

ŞİLAHI SEÇMEK / *Judith Kuckart*

KARANLIK GÜZERGÂHLAR / *John Ralston Saul*

AĞABEYİNE ÇİÇEK TAŞIYAN KIZ / *Natsuki Ikezawa*

NOSTALJİ / *Mircea Cărtărescu*

KELEBEKLER ZAMANI / *Julia Alvarez*

EVA / *Ersi Sotiropoulos*

AHU HANIM'IN KOCASI / *Ali Muhammed-i Efgâni*

GÜCÜMÜZÜN DOĞUŞU / *Victor Serge*

ADINLA BAŞLAR HAYAT / *Zakes Mda*

ÇALILIK / *Christian Jungersen*

GULYABANININ BAHÇESİ / *Leïla Slimani*

SAVAŞTAKİ KIZ / *Sara Nović*

Gloria Lisé

Şafakta Ayrılık

Arjantin'in Kirli Savaşı'na Dair Bir Roman

Şafakta Ayrılık'a Övgüler

“Yazar bizlere ne bir özür sunuyor bu kitapta ne de kahraman karakterler. Her biri gerçek hayatla harmanlanıp tasvir edilmiş, alçak gönüllü insanlar görüyoruz yalnızca. Her okurun kendinden bir parça bulacağı etkileyici bir hikâye bu.”

— *Artenauta periódico de cultura*

“Arjantin’de 1976 yılında başlayan Diktatörlük Dönemi’ne dair merak uyandıran, sürükleyici bir hikâye. Bu postmodern, kısa hikâye, göçebe bir genç kadının işkence ve ölümden kaçışını konu alıyor.”

— Magdalena Maiz-Peña, Davidson Üniversitesi
İspanyolca Bölümü başkanı ve profesörü

“Kurşunlu Yıllar’ı (1976-82) yaşamış bir Arjantinli olarak hayatta kalmış olmanın suçluluğunu bugün bile duyuyor, hesap verme zorunluluğu hissediyorum. Sivil toplum, devlet terörizminden sorumludur bu nedenle bu gibi durumların yeniden meydana gelmesini önlemek amacıyla tutulan Nunca más [Bir Daha Asla] gibi raporlar, edebi yorumlamalarla da desteklenmelidir. Gloria Lisé’nin Şafakta Ayrılık’ı, Alicia Partnoy, Alicia Kozameh, Cristina Feijóo ve Nora Strejilevich’in tutuşturduğu meşaleyi izlemekle kalmıyor, aynı zamanda bu döneme ışık tutulmasına da önemli bir katkıda bulunuyor. Alice Weldon’ın takdire şayan İngilizce çevirisi, bu dokunaklı romanın sesini okura ustalıkla aktarıyor.”

— Cynthia Margarita Tompkins,
Arizona Devlet Üniversitesi
İspanyolca Bölümü doçent doktoru

“Feda edilen bir nesle hürmet ve ulusal katliamlara karşı bir dikkat çağrısı olarak yazılmış bu kitapta Lisé, yaşayan bir tarih arşivi mahiyetindeki hafızasını yoklayıp göçebe, yerli ve çalışan sınıftan insanlarda vücut bulan, Arjantin’e özgü o inatçı, hayatta kalma ruhunu gözler önüne seriyor. Bu kitabın, lise ve üniversite kütüphanelerinin yanı sıra İngilizce, Latin Amerika, tarih, kadın çalışmaları ve kültürel çalışmalar gibi programların müfredatlarında da bulunmasını şiddetle tavsiye ediyorum.”

— Gisela Norat,
Agnes Scott Üniversitesi İspanyolca Bölümü profesörü

Regina'ya

*Bana hâlâ gülen Teresa Leonardi'ye, Antonio Guti rrez'e ve
Pancho Gal ndez'e; Salta'da bir kitabevinin sahibi olan Mario
Benedetti'ye; ve
Rossana Caramella'ya teŐekkürü bir borç bilirim.*

Okuyacağınız hikâye tamamen hayal ürünüdür.

*HiÇ tanıyamadığım, yargılanmadan ve kendilerine savunma
hakkı bile tanınmadan öldürülen Isauro Arancibia'nın, erkek
kardeŐinin, Atilio Santill n'in ve Trinidad Iramain'in anısına.*

Giriş

24 Mart 1976'da Arjantin'de bir darbe daha olmuştu, aynı gün on beşime basmıştım. Gelecek planlarının ve hayallerin tohumlarını atacağım, ben olgunlaştıkça onların meyve vereceği bir dönem başlamalıydı aslında hayatımda. Ülkem, buna olanak sağlamalıydı.

Bedenim, güneye özgü o sonbaharı daha önce hiç olmadığı kadar zevkle karşılıyor, sanki her yeni gün beni baştan yaratıyor, içimi taptaze bir başlangıç hissiyle dolduruyordu. Kadınlığın eşiğindeki gücüm ve güzelliğim, mutlu günlerin habercisiydi.

Fakat 1930'dan beri ülkem, hükümette yaşanan çeşitli değişikliklerle bağlantılı bir şiddet döneminden geçiyordu; sivil hükümetler yerini her zamankinden daha saldırgan ve daha uzun süreli askeri diktatörlüklere bırakmıştı.* Başa gelen son hükümetin askeri kolu tarafından uygulanan bas-

* Tarihi Not bölümünü okuyunuz.

kı, daha önce hiç görülmemiş boyutlara ulaşmıştı. Güvenlik güçlerinin yaptıkları geliyordu kulağıma; sıradan vatandaşları tutukluyorlardı ve o insanlardan bir daha haber alınmıyordu. Gözaltı yerlerinde askerler ve polisler tarafından düzenli olarak yapılan en adi işkencelerin izlerini görüyordum insanların yüzünde. Her gün, annelerini kaybetmiş çocukları, evlatlarının yasını tutan babaları ve kardeşlerini arayan ablaları görüyordum. Gördüğüm, ülkemin aşağılanıp yağmalanışıydı, hem de ülkenin en sadık koruyucuları olduğunu söyleyenler tarafından.

Tüm bunların belki de en kötü yanı, bu vahim duruma rağmen çoğu vatandaşın olanları kınamayışıydı; halk bilakis askeriye hak veriyor, iktidara el koymalarının tek sebebinin, gerilla çetelerinin altmışlı yılların ortasından başlayarak terörist eylemlerle bozduğu düzeni ve huzuru yerine getirmek olduğunu savunuyordu. Ayrıca çoğu insan, başa gelen son sivil hükümetin, vatandaşın siyasal açıdan kendini yönetecek kadar olgun olmadığını kanıtladığını ve silahlı kuvvetlerin “milletin manevi gücüne” sahip olduğunu iddia ediyordu.

O yıllarda devlet terörizminden sorumlu kişilere karşı adaleti mahkemelerde aramak anlamsızdı çünkü hâkimler bile ülkeyi bir kefen gibi saran sessizlik anlaşmasına dahil olmuştu. Tıpkı Hitler Almanyası'ndaki gibi, zalim ve haksuz eylemlere karşı çıkan herkes bir sonraki kurban oluyor, kaçırılıyor ve ortadan kaldırılıyordu. Cesaretleri hayatlarına mal olan birkaç kişi hariç kudretli Katolik Kilisesi de bu gidişata razı olmuştu.

Ben, silahlı kuvvetlerin muhbirleriyle ve düzinelerce gizli toplama merkezleriyle dolu bir vilayet olan Tucumán'da yaşıyordum. Bir komşuyu, bir arkadaşı, bir aile bireyini veya bir tanıdığı ihbar etmenin –bir insanın tenezzül edebileceği en rezil şeyin– ödülü, devlet memuru olarak işe alınmak veya başka alanlarda menfaat elde etmektir. Sağ siyasetle işbirliği yapmamak, dolayısıyla bir şeyler görse de duysa da söylememek son derece tehlikeliydi. Hepimiz, farklı düşüncesine dair en ufak bir şüphe uyandıran kişiler hakkında

bile sonsuz dosyalar tutan bir ulusal istihbarat sistemine tabiydik.

Tüm bunlar olurken ben büyüdüm, liseyi bitirdim, üniversiteye başladım ve bu esnada sevdim, çalıştım, planlar yaptım, şarkı söyledim ve ağladım; çok fazla ağladım. Tanıdığım, duyduğum, adalet için ülkenin bir ucundan öbür ucuna koşuşturmasını izlediğim binlerce kurban için hiçbir şey yapamayışıma, çaresizliğime ağladım.

Derken, aslında bir şeyler yapabileceğimi fark ettim: Unutmayı reddedebilirdim. Bu sapkınlıkları tüm ayrıntılarıyla aklımda tutabilir, en azından gelecekte bir gün bunları çocuklarıma anlatabilirdim.

Aradan yıllar geçti. Diktatörlük sona erdi ve yerine sivil hükümetler geldi ama askeriyenin hâlâ sahip olduğu güç, bu başkanlıkların zayıflamasına sebep oldu. Öyle ki iktidara gelen sivil hükümetler, gerçekleşen iki askeri başkaldırıyla adeta rehin tutulmuş gibiydi. Devlet başkanı Raúl Alfonsín önderliğindeki askeri cuntaya karşı yapılan unutulmaz duruşmaların ardından, ulusun olanları unutmamasına çağrı yapan, yetmişlerin sonu ile seksenlerin başında yaşanan olaylardan sorumlu kişilere af ve dokunulmazlık sağlayan yasalar çıkartıldı.

Bir gün, 1976'nın o Mart ayından neredeyse yirmi beş yıl sonra, anılarımda sakladığım, varlığımın derinliklerinden gelen bu roman çıktı ortaya. Hafızamın bir köşesinde asılı kalmış gibiydi; melteme kapılıp giden ama paramparça olmayı reddeden eski bir kâğıt parçası gibi. Ya da belki de bu romanı kendi içimde çoktan yazmıştım da karakterler, manzaralar ve sesler o yüzden bana bir rüyadaymışım gibi böylesine hızlı ve belirgin bir biçimde gelmişti. Okuyacağınız bu roman, ne kadar çok sevdiğimi ancak yazmaya başlayınca anladığım ülkem için duyduğum giderilememiş hasretin ve derin acının belgesidir.

Gloria Lisé

Viditay, ya me voy
de los pagos del Tucumán,
en el Aconquija viene clareando
vidita, nunca te he de olvidar.

Viditay, triste está
suspirando mi corazón,
y con el pañuelo te voy diciendo
paloma, vidita, adiós, adiós.

Canım sevgilim, bırakıyorum
ardımda Tucumán'ı.
Aconquija'da şafak söküyor,
Seni asla unutmayacağım, hayatımın aşkı.

Canım sevgilim, kalbim inliyor
elimde mendilimle, ve hüzünle
diyorum; güvercinim, sevgilim, hayatım,
Elveda sana, elveda.

“Viene clareando” - Atahualpa Yupanqui*

* Atahualpa Yupanqui, Arjantinli ünlü bir halk türküleri sanatçısıdır. “Viene clareando”, sanatçının en bilinen *zambalarından* (geleneksel dans müziği) biridir.

Domuz Kafası

Tucumán Şeker Kamışı İşçileri Federasyonu'nun balkonundan attılar onu. O sıcak gecede, ayın gökyüzünde tekerlek peynir gibi asılı durduğu, şehre pervanelerin ve çatılarda dolaşan kedilerin hâkim olduğu o Tucumán gecesinde, General Paz Sokağı'ndaki kaldırımın kenarına çarpıp parçalanan adam Atilio Sandoval'dı. O gecede, insanı boğan sıcaklığın bile sonbahar rüzgârlarına teslim olduğu o gecede, Atilio Sandoval kimseye teslim olmamış, ölümle yüzleşmiş ve onun kendisini bir paço gibi sarmasına izin vermişti.

Tarih 23 Mart 1976'ydı ve hiçbir şey bir daha aynı olmayacaktı.

Öldürdüler onu ve işte o adam şimdi orada, öylece yatıyordu; ölmüş, önemsiz bir cisme dönüşmüştü. Berta, adamın parçalanmış kafasına baktı, sonra çok yakından tanıdığı bu adamın kanı bir mezbaha gibi kokmaya başlamadan önce o da etraftaki diğer herkesin yaptığını yaptı: Adamı görmemiş

gibi davrandı, yüzüne gerçek hislerinin okunamayacağı bir ifade takınarak meydanı geçti. Karşı tarafta, Hipólito Yrigoyen'in* heykeli, Adalet Sarayı'na sırtı dönük duruyordu; üzerindeki cepsiz takım elbise, hırsız olmayan tek başkan oluşunu simgeliyordu. Sırtı Adalet Sarayı'na dönük bu adam gibi Berta da başka bir yöne bakıyordu. En önemlisi de tam o an, bundan böyle duruşunun artık hep böyle olacağına dair kendi kendine söz vermişti.

Atilio artık darılamaz veya bunu bir ihanet olarak göremezdi. Kaybetmişti o ve onlar, tıpkı söz verdikleri gibi onu da ezip geçmişlerdi. İnançları yüzünden bir balkondan atılmıştı Atilio; Tucumán'ı, sosyal adalet ideallerini, Berta'nın aşkını, onu sarıp sarmalayışlarını ve bir zamanlar aynı kaldırıma oturmuş, adamın tam da o balkondan kitlelere konuşma yapışını izleyen bedenini ardında bırakmıştı. Evet, doğruydü: Balkonlara bir zaafı vardı Atilio'nun, sonuçta sapına kadar Peroncuydu.

Kadın bundan sonra gözünü kaçırmalıydı hep olanlardan, hem artık bunun bir önemi de olmayacaktı zaten; çünkü Atilio, bağılılığından veya cesaretinden şüphe duyup onu yargılayamayacaktı artık. Gerçi her ne kadar bazen bunun için ona kızsda da Berta'nın idealist bir genç kadın olduğunu herkesten daha iyi bilirdi aslında.

“Seni doğuran tarihe sıçayım” dedi Berta fısıldarcasına.

Ona böyle veda etmek yakışık almazdı; böyle bir aşk hikâyesi, bu kelimelerle son bulmamalıydı.

Ama o kaldırımın üzerinde, adamdan geri kalanları görmek kadını öyle sinirlendirmişti ki üzerine tekme tokat saldırmak, ona var gücüyle vurmak ve bağıra çağıra sormak istiyordu:

“Neden?! Neden beni dinlemedin?! Neden imkânımız varken kaçıp gitmedik, sana verdiklerimin nesi sana yetmedi, neden o lanet olası adalet idealinin peşini bırakmadın?!”

* Hipólito Yrigoyen, 1916-22 ve 1928-30 yılları arasında iktidarda olan Arjantin devlet başkanı. 1930 yılında General José Félix Uriburu tarafından yürütülen askeri ayaklanmayla görevi sonlandırılmıştır.